

MAXSUS FANLARNI O'QITISHDA MUSTAQIL ISHLARNING AHAMIYATI

Qodirova Niluar G'ayratovna
Ikmatullaeva Nilufar Avazjanovna

Farg'ona shahar kasb - hunar maktabi maxsus fan o'qituvchilari.

Maqolada: *professional ta'lim muassasalarida mustaqil ishning turlari, ularning bajarish tartibi va baholanish mezonlari yoritib berilgan. Talaba o'quvchilarga mustaqil ish natijalarini taxlili ko'rsatib o'tilgan.*

Kalit so'zlar: *professional ta'lim, mustaqil ish, individual, monitoring, kognitiv, seminar.*

В статье: *описаны виды самостоятельной работы в профессиональных образовательных учреждениях, порядок их проведения и критерии оценки. Студентам был показан анализ результатов самостоятельной работы.*

Ключевые слова: *профессиональное образование, самостоятельная работа, личность, мониторинг, познавательный, семинар.*

The article: *describes the types of independent work in professional educational institutions, the procedure for their implementation and evaluation criteria. The students were shown an analysis of the results of independent work.*

Keywords: *vocational education, independent work, personality, monitoring, cognitive, seminar.*

Bugungi kundagi ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlar talabalarni mustaqil fikrlashini rivojlantirish, individual ta'lim traektoriyalariga asoslangan, talabalarda kreativ fikrlash, amaliy ko'nikmalarni shakllantirishga oid muammolarni bartaraf etishga qaratilgandir.

O'rta va boshlang'ich kasb-hunar ta'limining asosiy vazifasi o'z-o'zini rivojlantirish, o'zo'zini tarbiyalash va innovatsiyalarga qodir mutaxassisning ijodiy shaxsini shakllantirishdir. Ushbu muammoni hal qilishda faqat tayyor shaklda bilimlarni o'qituvchidan talabaga o'tkazish o'zi etarliemas. Talabani passiv bilim iste'molchisidan muammoni shakllantirishga, uni hal qilish yo'llarini tahlil qilishga, maqbul natijani topishga va uning to'g'riligini isbotlashga qodir bo'lgan faol yaratuvchisiga o'tkazish kerak. Shunday ekan talabalarning mustaqil ishi o'quv jarayonining muhim shakli ekanligini tan olish kerak.

Ta'lim muassasalarida mustaqil ishni qanday bajarishni har bir talabaning o'zi amalga oshiradi. Muvafaqqiyatga erishish uchun talabaning o'zi sabr-toqat bilan, mashaqqatlardan qo'rqmay o'z ustida ishlashi kerak. Buni esa talabaning o'zi rejalashtiradi va amalga oshiradi. Jamiyatning barcha jabhalaridagi muammolar, o'zgarishlar ta'lim muassasalarida talabalarini tayyorlash jarayoniga ham ta'sir qilib va yangidan yangi talablarni qo'yadi.

Avvalo, talabalarining mustaqil ishi nima ekanligini aniq belgilash kerak.

Talabalarining mustaqil ishi-bu ular tomonidan o'qituvchining ko'rsatmasi bilan, uning bevosita ishtirokisiz (lekin uning rahbarligi ostida) maxsus ajratilgan vaqtda bajariladigan ish.

Mustaqil ishning maqsadlari:

- o'quv materialini yuqori darajada anglash;
- o'quv faoliyati ko'nikma va malakalarini rivojlantirish;
- kognitiv qobiliyatlarni shakllantirish va o'rganilayotgan materialga qiziqish;
- o'z-o'zini tarbiyalashga tayyorligini shakllantirish;
- mustaqillikni shaxsning sifatidek shakllantirish.

Mustaqil ishlarning tasnifi.

Didaktik maqsadlar uchun:

O'quv materiallari. Bunday ishlar yangi materialni kiritishga tayyorgarlik bosqichida amalga oshiriladi, ya'ni tushuntirishdan so'ng. Bunday ishlarning mazmuni reproduktiv xarakterdagi vazifalardan tuziladi va ishlar darhol tekshiriladi. Savollarga mustaqil javob berish orqali talabalar o'qituvchining tushuntirishini tushunadilar, asosiy xususiyatlar va qoidalarni eslaydilar, ularni qo'llashni o'rganadilar va o'rganayotgan materialini qiziqish bilan oladilar, chunki ular o'zlari uni tushuntirishda qatnashadilar. Mustaqil ta'lim faoliyati algoritmlarni o'z-o'zini rivojlantirish va algoritm asosida muammolarni hal qilishni ham o'z ichiga oladi.

O'quv mashg'ulotlari. O'quv vazifalariga turli ob'ektlarni va ularning xususiyatlarini tanib olish bo'yicha vazifalar kiradi. Ushbu turdagi vazifalarda ko'pincha ba'zi matematik ob'ektlarning teoremlarini, iqtisodiy ta'riflarini va xususiyatlarini ko'paytirish yoki to'g'ridan-to'g'ri qo'llash kerak. O'quv mustaqil ishlari ushbu ta'rifning muhim xususiyatlari va qoidalarini o'z ichiga olgan o'xshash vazifalardan iborat.

Mustaxkamlovchi. Bunday mustaqil ishlarga mantiqiy fikrlashni rivojlantirishga hissa qo'shadigan va turli qoidalar va teoremlarni birgalikda qo'llashni talab qiladigan ishlar kiradi. Ular o'quv materialining qanchalik mustahkam va mazmunli o'rganilganligini ko'rsatadi.

Takrorlanuvchi, rivojlantiruvchi, nazorat qiluvchi.

Talabalarining mustaqillik darajasiga ko'ra-mustaqil ish rekonstruktiv-o'zgaruvchan, qisman-qidiruv, tadqiqot bo'lishi mumkin.

Namunaga ko'ra, ular o'rganilayotgan ob'ektni dastlabki bilimlarni mustaxkamlash qilish uchun ishlatiladi. Bunday holda, talabalar asosiy bilim, ko'nikma va ish usullarini o'zlashtirishga qaratilgan reproduksiya faoliyati doirasidan tashqariga chiqmaydi. Taklif etilgan vazifalar o'qituvchi tomonidan ko'rsatilgan yoki darslikda batafsil tavsiflangan namunalar va algoritmlarga

muvofiq amalga oshiriladi.

Rekonstruktiv-o'zgaruvchan darajada talabalar o'zlari uchun yangi bo'lgan vaziyatlarni tahlil qilishlari, ularni qayta tuzishlari va ma'lum usullardan eng oqilonalarini tanlashlari kerak bo'lgan vazifalarni o'z ichiga oladi.

Qisman-qidiruv tizimlari bilim va ko'nikmalarni g'ayrioddiy, nostandart vaziyatlarga o'tkazishni talab qiladi.

Tadqiqot loyihalari o'rganilayotgan ob'ektlar haqida yangi ma'lumotlarni kashf qilish, to'plangan bilim va ko'nikmalardan foydalangan holda, o'z farazlari va hukmlarini ilgari surish va sinab ko'rish uchun mo'ljallangan.

Individuallik darajasiga ko'ra– guruh va individual.

bilim olish manbai va uslubiga ko'ra– kitob bilan ishlash, muammolarni echish va tuzish, laboratoriya va amaliy ishlar, hisobotlarni tayyorlash va boshqalar.

ijro shakli bo'yicha– og'zaki va yozma ravishda.

Joylashuvga ko'ra-sinf va uy darslari.

Mustaqil ish natijalari:

o'quv-haqqoniy materiallar va uning shaxsiy aql va baholash tajribasini yig'ish;

rivojlantiruvchi-mustaqil ishlash ko'nikmalari va qobiliyatlarini shakllantirish;

ta'lim-vijdonlilik, qat'iyatlilik, mehnatsevarlik, intizom, mas'uliyat va hokazolarni tarbiyalash.;

diagnostika-o'quvchining bilim, ko'nikmalarni o'zlashtirishi va intellektual va jismoniy kuch va qobiliyatlarini rivojlantirishni ko'rsatadi.

Sinfdan tashqari mustaqil ishlarni tashkil etish.

So'nggi paytlarda o'rta va boshlang'ich kasb-hunar ta'limi muassasalarida matematika va iqtisodni o'rganish uchun ajratilgan dars soatlari soni qisqartirildi, mazmun qismi esa kamaymadi va ba'zi bo'limlarda u hatto kengaydi. Shu munosabat bilan kasb-hunar maktablari va ta'lim standartlari o'quvchilarning mustaqil ishlashi uchun vaqt me'yorlarini sezilarli darajada oshirdi. Fan uchun ishchi o'quv dasturini ishlab chiqishda o'qituvchi darsdan tashqari mustaqil ishlarning mazmunini ham rejalashtiradi. Shu bilan birga, mustaqil ishlarni har bir talaba matematik bilim va iqtisodiy ko'nikmalarni egallash imkoniyatiga ega bo'ladigan tarzda tashkil etish kerak.

Talabalar darsdan tashqari mustaqil ishlarni bajarishdan oldin o'qituvchi topshiriqni bajarish bo'yicha ko'rsatmalar beradi, unda topshiriqning maqsadi, uning mazmuni, muddatlari, taxminiy ish hajmi, ish natijalariga qo'yiladigan asosiy talablar va baholash mezonlari mavjud. Xamda o'qituvchi talabalarni topshiriq paytida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan odatiy xatolar haqida

ogohlantiradi. Ko'rsatma o'qituvchi tomonidan fanni o'rganish uchun ajratilgan vaqt hisobidan beriladi.

Mustaqil ish maqsadi, ko'lami, mustaqil ishning aniq mavzusi, qiyinchilik darajasi va talabalarining ko'nikma darajasiga qarab invidual yoki talabalar guruhlarida amalga oshirilishi mumkin.

Talabalarning darsdan tashqari mustaqil ishlari natijalarini monitoring qilish fan bo'yicha majburiy mashg'ulotlar va talabalarning fan bo'yicha darsdan tashqari mustaqil ishlari uchunajratilgan vaqt ichida amalga oshirilishi mumkin, yozma, og'zaki yoki aralash shaklda o'tkazilishi mumkin.

Seminarlar, testlar, hisobotlar va boshqalardan talabalarning darsdan tashqari mustaqil ishlarini monitoring qilish shakllari va usullari sifatida foydalanish mumkin.

Talabaning darsdan tashqari mustaqil ishi natijalarini baholash mezonlari:

- talaba tomonidan o'quv materialining rivojlanish darajasi;
- talabaning nazariy bilimlardan amaliy topshiriqlarni bajarishda foydalana olishi;
- umumiy akademik ko'nikmalarni shakllantirish;
- javobning haqiqiyligi va ravshanligi;
- talablarga muvofiq materialni loyihalash.

ADABIYOTLAR:

1. Sh. A. Alimov. Iqtisod va tahlilning boshlang'ich analizi -Moskva: 2010, 280 .
2. M. I. Bashmakov matematika (asosiy daraja). 10-11 sinflar-Moskva, 2005, 156 .
3. Ko'djaspirov A. YU. Pedagogika lug'ati. IKS "Mart" nashriyot markazi, 2005.